

REVISTA LITERARĂ

LECTURI
TAIFASURI
STĂRI DE SPIRIT

LBRIS

We know
books

APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

10 **DINU FLĂMÂND**
NU CAVOUL ISTORIILOR LITERARE,
CI DOAR POEZIA VIE MĂ
INTERESEAZĂ

Echinoxiștii erau, poate, mângâiați pe cap și lăudați de circumstanță. Dar mai nimeni nu lua în seamă cum încercau ei să se clădească singuri prin biblioteci, comparându-se cu adevăratele vârfuri ale modernismului mondial, însă fără să poarte straiile pestrițe ale unor circari literari, din cei mult mai vizibili în acele vremuri pe la noi. Și neînsoțiți de comentariul critic care, cu puține rare excepții, practica aceeași capricioasă critică impresionistă dragă multora.

31 **ION MUREȘAN**
ȘI E ATÂT DE FRUMOS

„Totul este frumos în toate.
În vale, în sat, lucrurile sunt înclinate și se leagă în semn de respect pentru cineva.
De o parte și de alta a drumului, mii de păsărele cântă un cântec dezorganizat și agresiv.
Se înserează. Soarele e roșu.
Umbra cuiva, nu știu a cui, mi se așează ca o dantelă pe față. Și e atât de frumos de parcă-am murit demult.”

85 **LIANA SAKELIOU**
NOAPTEA ÎNSTELATĂ
DIN 25 IULIE 2018

Este Anul de Risc.
Capete plutesc în mare
iar Max Beckmann le redă într-un alt veac.
La marginea tabloului cerul expiră stele
întâlnește membre dislocate mai jos și
cotește la stânga spre fața strâmbată
grotesc

EDITORIAL

3 **MAI AVEM LITERATURĂ?**

„Cineva, subtil și în complicitate cu statul, impune criteriile extraestetice în curriculum, în manuale, în cursuri universitare, în publicații, la edituri. Să ne mai mirăm atunci că elevii de azi se miră că încă mai există scriitorii vii? Că acești scriitori se încăpățânează să creadă în supremația esteticului în literatură?”

EDITORIAL

- 3 **Mai avem literatură?** •
Adrian Lesenciuc

PORTRET

- 5 **Dinu Flămând**
6 **Poeme** • Dinu Flămând
10 **Interviu cu Dinu Flămând:
Nu cavoul istoriilor literare, ci
doar poezia vie mă interesează.**
• *Interviu de* Laurențiu-Ciprian
Tudor
18 **Mici nuanțe despre mari
poezii. Norul rătăcit de Antonio
Machado și Pietre și rădăcini
de Dinu Flămând** •
Fulgencio Martínez
22 **Hărțile lui Dinu Flămând din
nacela ancorată în Bairro Alto** •
Adrian Lesenciuc

CRONICĂ LITERARĂ

- 26 **Un logodnic de provincie** •
de Laurențiu-Ciprian Tudor

EVENIMENT

- 28 **Toamna Filialei Brașov -
Festivalul Literatura Tinerilor,
Neptun, 15-17 septembrie**

POETUL INVITAT

- 31 **Ion Mureșan**

POEZIE

- 34 **Liliana Ursu**
36 **Angela Baci**
38 **Vasile Macoviciuc**
40 **Denisa Crăciun**
41 **Laurențiu Belizan**

DIALOGURI LIBRIS

- 43 **Interviu cu Andrei Pleșu:
Frumusețea e modul optim
de a aștepta pregătit o nouă
ordine, o soluție salvatoare**
• *Interviu de* Laurențiu-Ciprian
Tudor

ESEU

- 50 **George Sand, stăpâna
sufletelor și sclava iubirii** •
Alex Maroiu

PROZĂ

- 56 **Filmul ăsta l-am mai văzut** •
Rodica Bretin
60 **Denunțul** • Ioan Paler

FILM

- 63 **Killers of the Flower Moon.
O incursiune în ținutul
Osage pentru a redescoperi
pământul făgăduinței** •
Alina Mușina

DIALOGURI LIBRIS

- 67 **Cultura nu poate rămâne în
afara comunității și a omului
de azi! Interviu cu Lucian
Sabados** • *Interviu de* Claudia
Motea

CRONICĂ LITERARĂ

- 72 *Dumitru Manolache:*
Violoncelul de țărână •
Cristian Muntean
75 *Cătălina Hașotti:* **Pietre de aer**
• Iulian Cătălui
78 *Alex Maroiu:* **Anii cenușii. Vol.V.
Sfârșitul unei ere** • Iulian Cătălui
81 *Mario Vargas Llosa.*
**Înstrăinarea
ca opium al individualităților**
• Savu Popa
84 *Marcello Caprarella:* **Cursul
destinelor încrucișate** •
Virgil Borean
86 *Amos Oz:* **Între prieteni** •
Anca Ianchiș

ARTISTUL PLASTIC INVITAT

- 89 **Mihaela Modâlcă**

LITERATURA UNIVERSALĂ

- 93 **Liana Sakelliou**
95 **Nikos Vlahakis**
97 **Antonis D. Skiathás**
• *Traducere:* Angela Bratsou

REDACȚIA

Director onorific: Doru Munteanu
Redactor-șef: Adrian Lesenciuc
Secretar de redacție: Laurențiu-Ciprian Tudor
Redactori: Iulian Cătălui
Cristian Muntean
Anca Ianchiș

Corectură: Redacția
Design • Tehnoredactare: Irinel Merlușcă

PENTRU COMENZI ȘI ABONAMENTE:

EDITURA CREATOR S.R.L.

Str. Zaharia Stancu, Nr. 21A, Brașov, România
e-mail: contact@edituracreator.ro
www.edituracreator.ro
tel.: 0720 539533

LIBRĂRIA „ȘT. O. IOSIF”

Str. Mureșenilor. Nr. 14, Brașov, România
E-mail: office@libris.ro
Tel.: 0268 477799

MAI AVEM LITERATURĂ?

În 1989 mă pregăteam de admitere la liceu. În programa de pregătire la limba și literatura română erau incluși și autori contemporani, printre care Marin Sorescu, încă în viață, și Nichita Stănescu, plecat nu cu multă vreme în urmă, adică la 13 decembrie 1983. Manualul după care învățam era publicat în 1987 la Editura Didactică și Pedagogică și includea în secțiunea de lecturi obligatorii pentru admiterea în liceu poemele *Astfel* de Marin Sorescu și *Noi* de Nichita Stănescu – cu siguranță nu cele mai fericite opțiuni din opera vastă a celor doi, dar fără să neglijeze prezența lor în literatura română –, iar printre textele suplimentare se găseau *Doină* de Ana Blandiana, *Truda comună* de Adrian Păunescu, *Transilvania* de Ioan Alexandru, *Despre o trestie visătoare* de Laurențiu Fulga – fostul vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, care trădase pe front întorcându-se în țară cu Divizia Tudor Vladimirescu, a murit la un an după Nichita Stănescu – și *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu. Mai mult, la examenul de admitere la Liceul Militar din Câmpulung Moldovenesc – admiterea la liceele militare se făcea atunci decalat în timp față de cea la celelalte licee – mi-au picat *Amintirile* lui Creangă și poezia *Noi* a lui Nichita Stănescu. Citind în cheie ideologică, la 34 de ani distanță, *lecturile literare*, cum se subintitula manualul de Limba română în cauză, nu am motive de bucurie. Citind însă în cheia actualității scriitorilor incluși, nu pot să nu remarc faptul că în lista lecturilor obligatorii (să nu spunem a comentariilor obligatoriu de memorat) pentru bacalau-

ADRIAN LESENCIUC REDACTOR-ȘEF

n. 21 august 1975, Câmpulung Moldovenesc. Poet, prozator, critic literar. Doctor în științele comunicării. Profesor universitar. Membru al filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România din 2000. Președinte al filialei din 2013. A publicat volume de versuri, critică și istorie literară, romane. Prezent în dicționare, antologii și volume colective publicate în țară și în străinătate.

reatul din 2023 cea mai recentă operă a fost *Iona* a lui Marin Sorescu (1968), urmată de *Leoaică tânără*, *iubirea* a lui Nichita Stănescu (inclusă în volumul *O viziune a sentimentelor* din 1964). Evident, cele două texte nu au încărcătura ideologică a celor din manualul din 1987, dar parcă nici textul din tinerețea poetică a lui Nichita nu e reprezentativ pentru opera sa. Dacă luăm în calcul programa echivalentă, adică aceea de clasa a XII-a din manualul de *Limba română* (EDP, 1977), adică cel rămas neschimbat vreme de 12 ani până în 1989, întâlnim la literatura interbelică opera lui Camil Petrescu, Lucian Blaga, Ion Barbu și George Călinescu, iar în partea a II-a, „Literatura română de după Eliberare”, opera poetică a lui Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Horváth Imre și Alfred Margul-Sperber, proza lui Zaharia Stancu, Geo Bogza, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, Fănuș Neagu, Alexandru Ivasiuc și Sütő András, respectiv dramaturgia lui Horia Lovinescu, Aurel Baranga și Paul Everac.

[4] ■■■

Dincolo de suflul de *political correctness* care sub nicio formă nu se numea astfel, literatura propusă era în foarte mare măsură frecventabilă și din punct de vedere ideologic și, în plus, extrem de actuală. Vorbim despre un manual școlar apărut în anul în care se năștea Cenaclul de Luni și care cuprindea nume importante, nu neapărat în cea mai potrivită distribuție, din literatura deceniilor de dinainte de optzecism. Au trecut însă anii, iar programa școlară a început să se afunde într-un orizont aflat de jumătate de veac distanță, ca și cum literatura română contemporană nu ar exista.

Evident, rămâne să te întrebi: cine face programa și manualele de limba și literatură română din ziua de azi? cine aprobă aceste manuale? cui folosesc conținuturile din manualele și auxiliarele aprobate? Contrar așteptărilor, aceste manuale nu sunt gândite de reprezentanții activi ai șaptezecismului românesc, rămași în viață și interesați să promoveze cel mult acest orizont al literaturii autohtone. Ei sunt tineri și se ghidează după închipuite cercetări științifice pe care le invocă în interviuri, după nevoile cognitive ale elevilor în funcție de vârstă și nivelul de răspuns adecvat la solicitările societății – cel puțin așa ceva clamează –, după gradul în care stimulează gândirea critică a elevilor și contribuie la, citez de pe site-ul de prezentare al unuia dintre manuale, „caracterul modern al lecțiilor”. Dacă e să pătrundem în sforăitoarele documente ministeriale intitulate *Programa școlară pentru disciplina...*, vom constata că sunt invocate o serie de criterii cum ar fi accesibilitatea textelor, atractivitatea, valoarea operelor și, nu în ultimul rând, varietatea autorilor selectați. Rezultatul este, însă, o lecție despre o literatură română contemporană inexistentă – pentru majoritatea elevilor, care nu vor continua pregătirea în domeniul filologiei, *Iona* va rămâne ultima operă validă din literatura română – și despre o inadecvare a acestei literaturi la marile teme ale literaturii universale la care vor putea ajunge, probabil, ca rezultat al insistenței de promovare a marilor autori ai lumii

pe piața de carte din România. Cineva, mă refer evident la un efort colectiv, a confiscat literatura română, evitând să o expună, să o facă accesibilă prin intermediul sistemului educațional. Cineva a reușit să mențină o anumită distanță între literatura română și generațiile care, iată, de la cele ajunse la jumătate de veac de viață până la cele proaspăt intrate în facultate sau pe piața muncii, nu înțeleg cum a sucombat brusc literatura în zorii optzecismului. Am atras atenția la Colocviile Romanului de la Alba Iulia din luna octombrie a acestui an asupra acestui fenomen al confiscării literaturii, nu de către stat, dar cu complicitatea acestuia, și mă bucur că remarcă mea nu a rămas neluată în seamă. Academicianul Nicoale Manolescu nota în editorialul numărului 44/2023 al *României literare*, în conexiune cu ideea pe care am emis-o la Alba Iulia, că nu criteriile estetice, ci unele extraestetice, la fel de periculoase ca cele care organizau conținuturile în comunism, se impun astăzi. „Manualele de literatură pentru gimnaziu țin cont de corectitudinea politică într-o măsură agasantă în interpretarea operelor literare ca simple instrumente de comunicare a unor valori etice sau de altă natură”, susținea academicianul Manolescu în editorialul intitulat *Cum a ajuns un mare scriitor stăpân de sclavi*.

Cineva, subtil și în complicitate cu statul, impune criterii extraestetice în curriculum, în manuale, în cursuri universitare, în publicații, la edituri. Să ne mai mirăm atunci că elevii de azi se miră că încă mai există scriitori vii? Că acești scriitori se încapățânează să creadă în supremația esteticului în literatură? Că ei încă mai cred în instituția criticului capabil să discearnă ce e de valoare și să propună ceea ce ar putea conduce la dezvoltarea firească a actualilor elevi, într-o cultură sănătoasă, care nu sucombă din cauza criteriilor extraestetice parazitare? Și, în definitiv, cine își asumă responsabilitatea pentru un eșec atât de răsunător al propagării literaturii române contemporane prin sistemul național de educație?

DĪNU FLĂMĂND

DĪNU FLĂMĂND

Născut la 24 iunie 1947, în Susenii Bărgăului, jud. Bistrița-Năsăud. Poet, eseist, jurnalist, traducător. Comentator al actualității politice în presa românească și în cea internațională. A debutat cu poezie în Tribuna, în 1966. Licențiat în filologie al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, promoția 1970. În vremea studenției a devenit membru fondator al revistei *Echinoc*, care a marcat numeroase generații literare prin spiritul ei antidogmatic. După absolvire a lucrat în redacțiile unor publicații și edituri din București: *Viața românească*, *Amfiteatru*, *Secolul 20*. A ținut rubrica de recenzii, articole și traduceri la *Lucașul și Argeș*, precum și cea de cronică literară la *Amfiteatru*. A publicat articole și poezie în majoritatea publicațiilor literare românești. La sfârșitul anilor '80 a obținut azil politic în Franța, la Paris, unde a denunțat regimul opresiv din România în presa scrisă (*Libération*, *Le Monde*) și la radio (RFI, BBC, Europa Liberă). A fost jurnalist bilingv la *Radio France Internationale* din 1989 până în 2009. După căderea regimului communist s-a reintegrat în literatura română. În anul 2011 a fost distins cu Premiul Național Mihai Eminescu pentru întreaga operă poetică. În

același an a devenit consilier al ministrului la Ministerul Afacerilor Externe, iar ulterior a reprezentat România la Organizația Internațională a Francofoniei. A fost bursier al Universității din Iowa City, al Ministerului Culturii din Italia și al Fundației Calouste Gulbenkian din Portugalia. Dinu Flămând are o operă vastă publicată în România, mai cu seamă poezie, dar și critică literară și traduceri. Poemele sale au fost traduse și publicate în Spania, Franța, Italia, Mexic, Portugalia, Germania, Chile, Honduras, Columbia, Macedonia de Nord, Grecia, Israel ș.a.

Ca traducător s-a dedicat în special autorilor de limbă franceză, spaniolă, italiană și portugheză. A tradus din creația unora dintre cei mai importanți scriitori din literatura universală: Fernando Pessoa, António Lobos Antunes, Carlos Drummond de Andrade, Vinicius de Moraes, Umberto Saba, Mario Luzi, Samuel Beckett, César Vallejo, Pablo Neruda, Jorge Semprun, Antonio Gamoneda, Jean-Pierre Siméon, Omar Lara, Marco Lucchesi, Marco Antonio Campos ș.a. Pentru traducerea sa a fost distins cu numeroase premii, printre care, în 2000 și 2011 Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru traducerea *Cărții neliniștii* și a *Operei poetice* a lui Fernando Pessoa (Ed. Humanitas Fiction)

OPERA (selectiv): poezie: *Apeiron* (1971; Premiul Festivalului Mihai Eminescu pentru debut); *Altoieri* (1976); *Stare de asediu* (1983, reed. 2015); *Viață de probă* (1998); *Dincolo/De l'autre côté* (2000); *Migrația pietrelor* (2000; Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu); *Tags* (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru poezie); *Frigul intermediar* (2006); *Opera poetică*, 2 vol. (2007); *Umbre și faleze* (2010); *Biopoeme* (2010, antologie); *Stive de tăcere* (2011, antologie); *Veghea și Somnul* (2016); *Primăvară la Praga* (2017); *Descos și țes*, 2 vol. (2018, antologie de autor, 1971-2017); *Om cu vâslă pe umăr* (2020; Premiul Național pentru Poezie „Lucian Blaga”); *Scaun la fereastră: Lisabona – jurnal de carantină – 2020-2021* (2022); eseuri, critică literară: Introducere în opera lui G. Bacovia (1979); *Ascunsul Bacovia* (2007); *Intimitatea textului* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu).

POEME**DINU FLĂMÂND****OARE NOI SUNTEM PROȘTI?
OARE ZEII?...**

Cam 1,63 de metri avea în medie un
olmec
din cei care n-au reușit să-și ascundă
definitiv
oasele în pământ
iar din întâmplare dau
uneori peste ele arheologii când
scormonesc
mai degrabă după ciclopicile
căpățâni
de piatră sculptate cu mii de ani în
urmă
de aceleași falange mici ce mânuiau
topoare
de cremene și mai mici...

Miracolul acestei vecinătăți cu
gigantice
țește umane de piatră cioplite cândva
de niște firave degete de om
direct pe spinarea munților
se repetă prin râpele din Xalapa
când seceta sugă apele râurilor iar
timpul
ridică batista de pe crusta misterului
și se usucă prin mlaștinile din
Tabasco mălurile
aduse din munți;

sau dacă vreun secular copac Ceiba
își scoate la aer vânjoasele rădăcini
să rășfoiască
ce mai e nou prin calendarul nostru:
oare mai crește porumbul? oare mai
fâlfâie
prin cerurile pădurilor de un verde
legănător
penele acelor imperiale păsări
Quetzalcoatl?

(pe vremuri podoaba lor
împodobește țeștele vii ale
guvernatorilor
prin acele ținuturi - niște giganți regi
sățeni...
apatiți și vag tolăniți într-o rână
pe nicovale de piatră - ca pe niște
tronuri galactice de unde încă îi
bănuim
că ne cercetează pieziș și interogativ
prin muzee).

Cu privirea lor internă se percepeau
imenși
și rotunjiți de presiunea vulcanilor
ce mormăiau din adâncul triasicului
zâmbind indulgent
cu ironia de silex a unei eternități
ce nu are nevoie să se exprime.

Evident că misterul ființei lor
batjocorește curiozitatea și întrebările
noastre
oricât ne-am da noi cu capul de
piatră
să pricepem de unde au răsărit?

...și ce ascunde insolentul lor
ermetism?
...și de ce tac gurile lor uneori larg
deschise?
...și cum de au reușit ei să lunece
oblic
ca o placă tectonică de la un ocean la
altul
prin Mesoamerica strecurându-se
între
aztecii din nord și popoarele maya
din sud?

Poate erau mai puțini dezinvolți
decât vecinii lor
în vărsarea sângelui și umblau
fără capete țuguiate ci mai degrabă
rotunde
ca luna nouă sub căștile lor de
infanteriști
cu gheare de jaguar și de vultur
pe bandajele lor de piatră;
dar tot fără să ezite când semnele
cerurilor
cereau căpățâni de om rostogolite din
vârful

piramidelor și sânge uman care să
țâșnească
direct în paharele zeilor din acele
inimi smulse
probabil în aclamațiile unor mulțimi
excitate!

Sigur că situația nu le convenea celor
nu tocmai pregătiți să fie despicați
de securile ritualice ale unor
preoți-măcelari...dar sistemul
funcționa
când funcționa
și ploua când ploua

până ce s-au blocat grav roțile
calendarului și circuitul norilor
iar la un moment dat
totul s-a împrăștiat vraște de pe
axul timpului
fiindcă mecanismul lumii lor se
stricase
poate tocmai fiindcă de dincolo de
ocean
le sosea istoria cu majusculă
zice-se..

Se vor fi săturat oare zeii istmului
de atâta sânge? Urmașilor celor
rămași
fără inimi și fără capete au primit
într-o zi
crucea transatlantică
ceva mai simetrică decât
crucea cosmică ce răsărea în Palenque
din pieptul aceluia rege maya
„astronautul” Pakal
când pe 31 august 683 în era noastră
- dar nu
și a lui - el țâșnea vertical spre o altă
lume;

Chiar dacă zeii lor vor fi fost
iremediabil
nemulțumi de schimbarea
vremurilor
urmașii decapitaților le-au rămas
multă vreme fideli continuând
să le reprezinte chipurile pe pietre
și să-i cioplească din memorie
ceva mai micșorați (e drept) însă
doar
ca să-i ascundă mai bine prin peșteri
sub rădăcini prin păduri sub cascade

sau chiar sub răsuflarea lor moartă
numai să-i scape de furia
convertirilor.

Iar uneori templele lor se deghizau
ca niște naturale coline în peisajul
vegheat de somnul neadormit al
vulcanilor
și doar întâmplarea sfredelind în
adâncul unei
monticole deasupra căreia se ridica
deja
noua Casă a Domnului
dovedea că în pivnița catedralei
stătea ascuns
câte un vechi templu ca un hambar
de grâne
fosilizate;

cum să mai ai încredere în dealuri și
în coline
când fiecare cocoașă din peisaj poate
ascunde
un templu?
Oricum moartea vechilor zei
pare definitivă iar acum ei nu ar mai
putea conta
nici pe bunăvoința aceluia bețivan
Tlacuace
(monstru cu degete de copil dar bun
din fire întrucât
i se făcuse milă de bieții zei care pe
la începuturi
nu aveau nici lumină nici mâncare
nici băutură
și mai nimic în paradisul lor
paradisiac
însă toate acestea abundau în infern
- plus tutun
plus vanilie și cacao și chiar mezcalul
cu care în
veselia lor generală demonii se
îmbătau fără pic
de șfială - iar monstrul nostru uman
le-a furat pentru zei
săracii de ei
riscând să se pârjolească de tot
fiindcă le-a adus focul aprins chiar în
părul
și-n carnea lui;

numai legenda știe de ce acest
Prometeu

■■■ [7]

[8] ■■■

amerindian (jumătate de om pe
jumătate de iepure
șchiop cum s-ar zice prin sat la
mine) i-a ajutat
pe serafici (și nu pe oameni)
cert este că nu l-au prea răsplătit
apoi zeii nici pe el și nici pe urmașii
lui
prometeici...
Dacă e să-i observăm cu o vagă
atenție pe nefericiții care dorm ani
de zile pe străzile
acestor uriașe și noi orașe larvare
bine îndesate
sub pâcla roșcată a valurilor de
poluare care
trag cerul jos;
sau dacă ochiul nostru se oprește
măcar o clipă să-i ia în seamă pe alți
urmași
prometeici care azi se strecoară cu
fețele lor rotunde
și împietrite se suferință printre
mașini
la ghișeele de plată de pe autostradă
unde trebuie să-ți achiți tichetul de
trecere...
încercând
cu o silnică umilință să-ți vândă
niște turte
de mălai sau ciorapi chinezești sau
dubioase
lichide verzui în reciclate recipiente
de plastic
numai cât să să nu moară până a
doua zi
de foame;

par acum modelați din lutul palid al
mondialei
indiferențe lipsiți de altare și fără zei
prin casele lor (dacă le mai au) în
această lume
unde până și vechile lor garduri au
rămas
uneori în picioare dar nimic nu mai
este a lor.
Să fie oare proști și ticăloși oamenii?
Să fie zeii?

xvi

[din volumul *Scaun la fereastră*]

Dam să dau colțul străzii tot
gândindu-mă cum
m-aș putea gândi mai bine la diateza
activă a poemului ce întârzie să
gândească
sau se codește sau nu prea vrea
sa nu poate să se coaguleze probabil
nu fiindcă
n-ar prinde direcția vântului și
sensul
cel bun care duce spre sens ci mai
degrabă
sensurile sau înțelesurile sau
miezurile într-un
poem nu au nici început nici sfârșit
la capete
și sunt acolo prezente din noaptea
numelor
duse de aceiași curenți de înălțime
ce întind uneori perdele vinete
peste Polul Nord;

oarecum îndemnându-i pe poeți
să se resemneze cu modestia
astrofizicienilor
care nu dau de zero înaintea
începutul absolut
nici de capătul presupus de la
capătul Universului
deși încearcă să probeze în dinți
inconceptibila enormitate a
infinitalui infinit...

Viața tace în noi dar palpitația ei este
chiar absoluta dovada a secretei
modestii
ce-i asigură continuitatea
iar dacă inima
îmi dă semne la baza gâtului când
urc panta
să-mi cumpăr banane la Pingo Doce
o face pentru bucuria efortului
nu pentru mine...

Două vrăbii pe-o creangă plictisite
așteaptă să treacă iarna.

XXVI

[din volumul Scaun la fereastră]

Mă hotărâsc să mă duc la Lobo
Antunes
din nou – cum el n-a ieșit din martie
anul trecut
din casă căci medic fiind și slăbit
deja de mai multe
boli prudent nu glumește cu propria
lui protecție
prudent și eu ne așezăm față în față
la extremele
mesei lungi din salonul ce pare o
uriașă peșteră
cu pereți de cărți și ne vâram capul
fiecare-n hârtiile lui;

(eu ascund drăcia de Mac Book Air
care-l enervează
de îndată ce degetele mele ropăiesc
pe clape) el deschide
ușor cu stânga ediția veche din
Faulkner pe care o ține fetiș
pe masa lui de scris totdeauna –
parcă ar încerca pe diapazon
un „laaaa” – citește o frază sau doar
câteva cuvinte
o închide apoi și trage imediat cu
dreapta spre el monticula
de pagini mici și cu litere foarte mici
scrisă deja în ajun...

Lungă tăcere...mă ridic iau dintr-un
raft o antologie pe
poeți moderni portughezi să o
compar cu sumarul uneia
asemănătoare pe care vreau să o fac
eu în românește...

– Ce-i aia? o ia și se uită... nu-i plac
de acolo decât Cesariny,
Eugénio de Andrade, prietenul nostru
dispărut Assis,
Sophia și câțiva alții
însă și de la mai toți ceilalți știe
titlurile
de referință plus anecdote înșirate
alene preț de un ceas
ca să spună la urmă că toți laolaltă
nici nu se compară
cu brazilianul Manoel de Barros...
– Ia și vezi cum

te uimește la fiecă pagină... Iau și
văd. Mă uimește
dar eu am treabă cu Jorge de Sena,
cu O'Neil, cu Helder,
cu Nuno și nici nu știu dacă pot să
ignor
familia Pessoa din care e adevărat că
am tot tradus...

– La ce-s bune antologiile? De ce nu
te ocupi tu
de tine, de ce nu lucrezi tu pentru
tine?
...pulverizat în spațiu mă lasă noua
lui întrebare...

De la geamul duplexului său cocoțat
la etajul 12
mă uit spre colina din față unde
arcul la ușa
unei foste închisori stil baroc-de-
penitenciar
parcă te-ar invita să intri;
mă simt închis de bunăvoie acolo
deși privesc de aici dâra lăsată de
ultimul avion
ce trecuse pe deasupra iar eu nu mai
am loc în el...

– Spui că lucrezi
dar nu se cade să ne mințim între
noi
poate doar iubitele și cenzura
nu și prietenii!

Sigur că are dreptate
și mi-o spune fiindcă mi-e prieten
adevărat
iar pisica de bronz de pe gheridonul
din spatele lui
dăruită de compatriotul meu Mircea
Dumitrescu
(pe care-l adoră) pândește ironic cu
aerul
că îl și păzește pe Lobo în timp ce el
taie energic un paragraf înlocuindu-l
c-o frază scurtă scurtă. Ce să-i
răspund?
El cunoaște și mai bine acea frică...

■■■ [9]

INTERVIU CU DÎNU FLĂMÂND: NU CAVOUL ÎSTORIILOR LITERARE, CI DOAR POEZIA VIE MĂ ÎNTERESEAZĂ.

LAURENȚIU-CIPRIAN TUDOR

REDACTOR/ SECRETAR DE REDACȚIE

n. 1973, la Brașov, este poet, eseist, jurnalist cultural, sociolog, trainer și educaționist. Este membru al Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România din 2014. Același filială îl premiază pentru evenimentul literar al anului (în 2015) și primește Premiul Cartea anului (în 2017 și 2019). A publicat, până acum, 9 volume de poezie, trei cărți de dialog (cu Daniel Drăgan, Teodor Baconski și Liliana Ursu) și un volum de interviuri. Între 2007 și 2018 a inițiat și condus Grupul de litere-sunete-și-culori „Caii verzi de pe pereți” din Brașov. Este prezent cu poeme, cronică și interviuri în revistele literare. De la finalul lui 2022 este membru fondator al Asociației culturale și al revistei online „Epithet”. Cea mai recentă carte a sa este antologia de poezie „de inimă albastră 20.50”.

Laurențiu-Ciprian Tudor: Domnule Dinu Flămând, v-am cunoscut în 8 iulie 2022 când ați lansat la Brașov (la Librăria „Humanitas”) volumul „Marinarul și alte ficțiuni” de Fernando Pessoa. Am avut atunci, cu dumneavoastră, o foarte interesantă discuție despre identitate, despre lecția lui Pessoa și heteronimi șamd. Am înțeles că fiecare dintre noi suntem plurali și deținem o multitudine de identități, dar, în contextul lumii de

DÎNU FLĂMÂND

S-a născut la 24 iunie 1947, în Suseni Bărgăului, jud. Bistrița-Năsăud. Este poet, eseist, jurnalist, traducător. Este Licențiat în filologie al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, promoția 1970. În vremea studenției a devenit membru fondator al revistei „Echinox”. La sfârșitul anilor '80 a obținut azil politic în Franța, la Paris, devenind jurnalist bilingv la „Radio France Internationale” din 1989 până în 2009. După căderea regimului comunist s-a reintegrat în literatura română. În anul 2011 a fost distins cu Premiul Național „Mihai Eminescu” pentru întreaga operă poetică. Poezia sa a fost tradusă în Spania, Franța, Italia, Mexic, Portugalia, Germania, Chile, Honduras, Columbia, Macedonia de Nord, Grecia, Israel ș.a.m.d.. La rândul său, a tradus din creația unor mari scriitori: Fernando Pessoa, António Lobos Antunes, Carlos Drummond de Andrade, Vinicius de Moraes,

Umberto Saba, Mario Luzi, Samuel Beckett, César Vallejo, Pablo Neruda, Jorge Semprun, Antonio Gamoneda, Jean-Pierre Siméon, Omar Lara, Marco Lucchesi, Marco Antonio Campos ș.a.m.d.. Pentru traducerile sale a fost distins cu numeroase premii. A publicat peste 20 de volume de poezie, eseuri și critică literară. În interviul care urmează am discutat cu domnia-sa despre identitate, Brașovul copilăriei, generația '70, Pessoa, viața ca o piesă de jazz și cele mai recente cărți.

azi, al confuziilor de tot felul, al diversităților cu forța, al identităților fluide, a avea o identitate este ca și cum ai avea un acasă, ca și cum ai avea un loc stabil și ferit unde să te retragi. Așa cum dumneavoastră, de pildă, aveți acel solid nucleu țărănesc despre care spuneți într-un interviu că vă place să-l recunoașteți. Astfel, nu credeți că identitățile multiple ar trebui să aibă de fapt un sâmbure, un pinten tare de pe care să poată negocia noutatea? Cum poate face schimb ceva ce nu este definit și coerent? Îmi amintesc că însuși Pessoa spunea că „heteronimele sunt rezultatul isteriei din mine”.

Dinu Flămând: Pentru fiecare din noi întrebarea «cine sunt eu?» este un fel de încercare de a prinde în pumn o mică explicație compactă despre identitatea individuală, în năuceala vieții repetitive, personale și colective. Mai nou, pare că accentul se va fi deplasat spre definirea identității sexuale sau spre dilemele celor ce aparțin unor comunități minoritare, devenite probleme ale unor tradiții care se cuvine să fie bine scuturate de rutină. Toate dilemele despre identitatea proprie au nevoie să fie trase afară spre găsirea unor explicații (provizorii!), dar mulți nu se întrebă niciodată cine sunt ei, fiindcă nu e simplu să privești în lăuntru tău. Trebuie să ai repere, încât să poți identifica „pintenul” sau rădăcinile tale proprii, de unde începe diversificarea ta. Iar asta se face, de obicei, prin asimilare și analiză din interior, numai ajutat de cultura umanistă complexă, prin comparații permanente nu de autosatisfacție, ci ca o neliniște ce te îndeamnă să te completezi, chiar dacă nu prea știi cine ești. De obicei enumeri câteva gusturi, preferințe sau deprinderi, despre care crezi că te reprezintă, sau recurgi la banalitățile zodiacului, fără să ai dovada că ele au realmente

vreo relevanță pentru felul tău de a fi. Și fără să te întrebi dacă ele au avut sau vor avea vreo însemnătate în momentele dificile când apar și în biografia ta personală răscruci, unde nu se poate negocia ambiguu. Iar în vremurile noastre, când pare esențial să devii cât mai vizibil, simplul fapt că te arăți e socotit mai important decât ce anume ești. Un click înseamnă un spor de vizibilitate! Dar el nu spune nimic despre tine. Practicăm, de fapt, instinctiv, mai degrabă o anumită maleabilitate, cu care ne adaptăm la împrejurări, într-o permanentă completare. Cu toții ne construim astfel mitologii personale, mai mult sau mai puțin elaborate (cum ar fi și soliditatea mea «țărănească!»), fiindcă respirația noastră firavă are nevoie de iluzia unor certitudini de etapă, iar profilul nostru volatil vrea să se facă remarcat în societate. Voi fi avut eu drag de carte și drag de muncă fiindcă îl vedeam pe tatăl meu și citind și muncind din greu - exemplul bun în mediul unde crești mi se pare esențial - dar tot tatăl meu, țăran plugar, tăietor de lemne, pomicultor, tâmplar pentru toate cele, fost erou de război care a făcut și un an de muncă forțată, fără să i se explice de ce, știa că trebuia să ies de pe Bârgaie în lume, spre alte orizonturi și experiențe, și să mă pun la încercare făcând lucruri concrete despre care încă nici nu aveam habar; probabil inclusiv ca să știu, mai apoi, ce fel de țăran sunt! Când am dat peste uluitoarea experiență identitară a lui Pessoa, am înțeles că pe o anumită bază (fatalmente confuză) poți, prin tenacitate creatoare, munci-toare, îndârjită în modestia cu care aștepți îndelung rezultatele, să adaugi în tine alte experiențe venite dinspre alte orizonturi: iar astfel, eventual, să vezi că pășești spre ceva care ar putea fi identitatea ta. Însă ajuns aici, s-ar putea să nu ne mai înțelegem. Fiindcă eu mai degrabă nu cred că există o definită identitate umană a individului (alta decât cea genetică, incomprehensibilă) înscrisă de la bun început în mica lui structură, atât de complexă ca organism viu. Identitatea germinează doar când începi să analizezi temeinic cine anume ești. Nu mă refer la trăsături psihologice și nici la vechile polemici ale marxiștilor cu comportamentistii, care iau în calcul doar reflexele simțurilor noastre (behaviorism!). Cred că eu sunt mai aproape

de geneticienii care ne spun, mai nou, că în codul nostru genetic sunt prezente și urme din coduri genetice ale regnurilor care ne înconjoară. Deci se prea poate că identitatea mea bazică a luat ceva și de la urzicile care mi-au chinuit picioarele desculțe în copilărie și de la părul cailor țesălați, de nu cumva chiar din praful stelelor căzătoare în august târziu, când dormeam în căpițele pe care le clădisem în acea după-amiază. Să fie asta esența animismului? Nu știu, nu mă interesează prea mult ideologiile religioase. Dar acest mister este din domeniul poeziei! Pessoa glumea vorbind despre un anumit delir sau despre isteria de care te simți cuprins tot căutându-te. El a continuat să se inventeze pe sine tocmai muncind pentru asta, inclusiv parazitându-i, cu o superbă devoțiune amoroasă, pe marii înaintași venerați de el, a căror operă voia să o rescrie în maniera lui, nu din vanitate auctorială, ci ca să se completeze pe sine: Horațiu, Shakespeare, Goethe, Whitman, Mallarmé și atâția alții. Iar toate aceste absorbții au intrat în copul lui firav, fiindcă el „somatiza” poezia. Nu știu cum să mă explic mai simplu, să se înțeleagă și cât de mult îi detest eu pe cei care mimează poezia... Pessoa a dovedit astfel, și prin asimilarea altor culturi, că nu traversa numai experiențe și experimente estetice, ci mai degrabă o aventură ontologică de mare anvergură. Omul este un ne-încheiat, întrucât darul imaginativ al ființei sale compusă din organe-inteligență-suflet rămâne operă deschisă (a lui Dumnezeu... a Marelui Mister... a Energiilor atotprezente...). Toate variantele de determinism filosofic profitor, elaborate prin timp de gândirea speculativă, se văd anulate de mirifica proiecție persoană. Era demiurgul ascuns care se experimenta pe sine. Încă rămân uluit de norocul avut, să dau peste lumea lui în momentul când lumea în care trăiam era cea mai falsă ficțiune implantată în realitatea peisajului social din veacul trecut, în țara mea anonimă. Un mare estet îmi dădea tocmai o lecție de viață, tolerând și vanitatea mea de a încerca să mă diversific prin experimente estetice, justificând astfel și statutul, legitimitatea ficțiunii literare care ocupa abuziv, în acel moment, viața mea.

L.-C.T.: Rămânând la Brașov, am reținut că în clasa a patra elementară ați ajuns

aici. Care a fost motivul „izgonirii” din tihna Susenilor Bârgăului (satul dumneavoastră) și cât (și unde) ați locuit sub Tâmpa? Vă reamintesc că, la lansarea de care am pomenit, ați recitat și poemul „Orașul Stalin” (cum se numea Brașovul în anii '50).

D.F.: La îndemnul, autoritar, al bunicii paterne, tata i-a scris unei surori de-a lui de la Brașov că urma să mă trimită, după trei ani de chiul la școala din sat, unde mă plictiseam, să îmi continui studiile la Brașov; și să locuiesc în casa ei. Acest tip de întrajutorare părea firesc în familia noastră, unde prin tradiție (și prin aranjamente testamentare) primul născut urma să facă studii cât mai avansate, în vreme ce mezinul moștenea gospodăria (așa picase ghinionul pe tatăl meu, țăran involuntar care iubea cu pasiune cărțile!). Astfel îmi explic faptul că pe ultima pagină a unui *Octoih* de la 1709, transmis mie de bunicul patern, scrie că între 1820-1832 a fost învățător în sat un oarecare Constan Flămând, căruia îi vor urma, din 1914, ați doi dascăli flămânzi, binecuvântată fie râvna lor de alfabetizatori! Am locuit la Brașov pe *Warthe*, pe Traian Demetrescu (acel Tradem al lui Bacovia!), de unde vedeam zilnic Tâmpa, pe partea cealaltă, în depărtare, de pe panta foarte înclinată a livezii mătușii mele (unde eu mă îndeletniceam și cu munci pomicele, ca să nu-mi pierd mâna de acasă, inclusiv vânzând, după orele de școală, destul de rușinat, mere, la colțul actualului Spital Clinic de Obstetrică). Școala era în clădirea actualului Inspectorat școlar, peste drum de faimosul liceu Șaguna, pe unde își tocise Blaga pingelele. Nu-mi amintesc cât de bine învățam, dar mi s-a dovedit repede că venisem de la țară total nepregătit pentru oraș, nu doar fiindcă nu știam punctele cardinale sau ortografia bazică, dar nici nu-mi trecuse uimirea că un WC poate sta în casă și nu în fundul grădinii! Deci m-am pus pe citit, iar după primul an eram „cititor frunțaș” la o bibliotecă pentru copii de pe actuala Strada *Mureșenilor*, fostă *7 Noiembrie*, coborând undeva pe dreapta. De ziua copilului biblioteca mi-a făcut cadou un braț de cărți, între care și minunata fantezie paleontologică „Țara lui Sannikov” de V. A. Obrucev, cu mamuți reconstituiți, iar, printre altele, și insipide romane sovietice cu război... S-ar zice că se formau